

WAGNERIANA CATALANA N° 9 ANY 1998

TEMA 7. ESCENOGRAFIA

TÍTOL: JOSEP MESTRES CABANES: UNA VIDA DEDICADA A L'ART

AUTOR: *Josep Mestres Cabanes*

Enguany es compleix el centenari del naixement de Josep Mestres Cabanes. Com va esmerçar gran part de la seva vida professional a la representació escenogràfica de les obres de Richard Wagner, li dediquem aquestes pàgines escrites per ell mateix i mai publicades, com a homenatge i reconeixement a les seves artístiques creacions, sempre respectuoses i fidels a les indicacions del mestre.

Vaig néixer el dia 13 de juny de 1888 precisament quan Espanya acabava de perdre les seves últimes colònies americanes. Vaig venir al món a la noble i lleial vila de Manresa, en una casa del carrer Sobrerroca, la qual es trobava a poques passes d'un pou on, segons es diu, Sant Ignasi va fer el miracle de recuperar una gallina que hi havia caigut, fent pujar el nivell de les aigües fins el brocal. Vaig ser el cinquè i últim fill d'Antoni Mestres Baixeries i Manuela Cabanes Molleví. El meu pare era cisteller i la mare era filla de Benet Cabanes, pintor establert a Manresa. Vaig ser batejat a la Basílica de Santa Maria de la Seu de Manresa.

El meu pare va morir quan jo tenia dos anys. La mare restà sola amb quatre fills, atès que un havia mort abans. Els dos petits –l'Ignasi i jo- vàrem ser internats a la Casa de Caritat de Manresa on hi romanguérem durant uns dos anys. Vaig ingressar més tard a l'Escola de l'Ateneu Obrer i Manresà. De petit tenia només la il·lusió de dibuixar. El meu oncle Ignasi Cabanes Batlle, pintor escenògraf a Barcelona, m'animava a no deixar el dibuix, i el mateix feien la mare i l'avi matern Benet Cabanes que havia estat pintor i decorador a Manresa. En sortir del col·legi i després de fer els deures, em lliurava a la fal·lera del dibuix sense interessar-me gaire pels jocs de carrer. Els meus amics eren altres nens afeccionats també al dibuix i a copiar làmines i postals.

L'any 1911 vaig començar els estudis de dibuix a l'Escola d'Arts i Oficis de Manresa amb els professors Francesc Cuixart Cambó, pintor deixeble d'Antoni Caba, i Joaquim Oms,

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

arquitecte municipal de Manresa. A l'escola de Manresa vaig fer les matèries de dibuix i pintura a l'aquarel·la fins a primers de 1919 que, amb motiu d'una vaga a Manresa, vaig traslladar-me a Barcelona amb l'idea de treballar i ampliar els meus estudis. En 8 anys d'estada a l'Escola de Manresa vaig aprendre a dibuixar correctament perfils i claroscurs. Més tard composició i aquarel·la i vaig aconseguir primers premis i, fins i tot, la medalla d'or concedida per la Cambra de Comerç de Manresa, que em fou lliurada l'any 1919 quan ja estudiava a Barcelona.

L'any 1911 vaig entrar també com a aprenent al taller de pintura decorativa del Sr. Bonaventura Corrons, situat al final del passeig de Pere III de Manresa. Allí vaig fer quatre anys d'aprenentatge. Com a reconeixement pel meu treball, el Sr. Corrons va avançar-me un any la paga. Durant aquest temps vaig aprendre pintura decorativa, claroscurs, dibuixos de flors, imitació de fustes i marbres, pintar rètols, daurats, brunyits a l'aigua, etc. En aquesta època practicava molt; a casa, a les parets del terrat, feia continuament esbossos del que veia fer a la feina o a les cases que decoràvem. En aquell temps un bon decorador era mig artista, per no dir un artista complet. Actualment un pintor decorador només coneix la brotxa i el corró. No s'ha de preocupar de la decoració com era el cas a començaments de segle.

Als 16 anys i a la vista de la meua aplicació, el Sr. Corrons em va fer encarregat del taller. Així ho anuncià als clients: "El nou encarregat és jove, però sap molt bé el què es fa i la responsabilitat del que ha de fer". Vaig romandre al taller del Sr. Corrons fins febrer de 1919 que vaig anar a viure a Barcelona. Com ja he dit, la raó de l'anada a Barcelona fou una vaga de pintors a Manresa. El meu germà Francesc era pintor i havia marxat a Barcelona dies abans per treballar a la secció de pintura decorativa del taller del pintor escenògraf Sr. Salvador Alarma. El taller Alarma estava ocupat aleshores en la decoració del menjador del Palau del comte de Güell a Pedralbes, en col·laboració amb altres decoradors. El meu germà Francesc va aconseguir entrar a treballar al taller Alarma gràcies a la recomanació del pintor de Manresa Sr. Comas que ja hi estava treballant. Francesc va intervenir sol·licitant que jo anés a Barcelona ja que el taller necessitava oficials per a decorar un gran menjador d'estil isabelí. La feina havia de durar tres o quatre mesos. El taller d'escenografia del Sr. Alarma estava instal·lat sobre l'escenari del Teatro Circo Barcelonés al carrer Montserrat num. 18.

En començar a treballar a Barcelona, vaig anar al taller d'escenografia i vaig quedar

impressionat veient com treballaven els decorats i els resultats que aconseguien. Vaig conèixer el nou mestre Sr. Salvador Alarma Tastàs, persona atenta i agradable treballador, exigent amb la feina, i que no permetia improvisacions de cap mena. L'encarregat dels treballs al Palau Güell era el nostre amic de Manresa Joan Comas. Hi havia un altre oficial –de nom Egea- i dos més de la casa Tolosa de Barcelona. En total erem 5, a més més d'un mosso. La feina va durar uns tres mesos, i en ser acabada tots fórem acomiadats. El meu germà i en Comas tornaren a Manresa, i els de casa Tolosa al seu taller. Jo ja li havia dit al Sr. Alarma que m'agradaria ser pintor escenògraf, passar l'aprenentatge que fos necessari i acabar els estudis de Belles Arts en algunes matèries que no havia fet a Manresa. "Voldria fer la carrera d'escenògraf com vostè i com el meu oncle Ignasi" –vaig dir-li. El Sr. Alarma, com també l'escenògraf Maurici Vilumara, havien conegut el meu oncle Ignasi. Després de tres mesos de treball al taller de pintura decorativa, el Sr. Alarma coneixia les meves possibilitats. A més a més li agradava la meva dedicació i interès per la pintura. De manera que va dir-me: "Pots continuar treballant al meu taller, ja que crec que arribaràs a ser pintor escenògraf tal com desitges. Però hauràs de treballar de valent". Jo vaig contestar: "-El treball i l'estudi no m'espanten" "-Doncs et matricularàs a l'Escola de Belles Arts i Oficis (La Llotja), aniràs a classes de perspectiva dues hores a la tarda, i després ja les recuperaràs. No obstant, i això és allò que més lamento, hauré de rebaixar-te el sou que et guanyaves en pintura decorativa. El treball en escenografia és molt diferent i has d'aprendre una nova activitat dins de l'art. El sou serà de 25 pessetes per setmana en comptes de les 150 que fins ara cobraves". Vaig respondre "Tant em fa". Estava molt content, el que jo volia era aprendre i aprendre. Guanyar diners no em preocupava en aquells moments. El que jo volia era avançar en el nou art de l'escenografia. Foren uns anys durs en la tasca d'aprendre i estudiar. Gràcies a Déu, al cap de tres anys de romandre en el taller, el Sr. Alarma, me'n va nomenar encarregat.

El meu professor de perspectiva a l'Escola de Belles Arts fou el Sr. José Calvo Verdonces, que em va donar la seva confiança i em deixava ajudar-lo a la seva classe. Havia treballat com a operador al taller de Soler i Rovirosa, essent nomenat més tard Catedràtic de Perspectiva de l'Escola de Belles Arts de Barcelona. Al Sr. Calvo dec tot el que sé sobre perspectiva.

Vaig rebre també algunes lliçons del Sr. Maurici Vilomara sobre tècniques de pintura escenogràfica, ja que algunes vegades el Sr. Vilomara demanava que jo anés al seu taller del

Liceu per ajudar-lo uns quants dies. El Sr. Alarma m'autoritzava a treballar amb el Sr. Vilomara i aquestes experiències van ser per a mi molt profitoses. Maurici Vilomara havia treballat amb el meu oncle Ignasi i havia estat deixeble de Planella, pintor del Liceu.

L'any 1920 fou encarregada al Sr. Alarma la decoració del sostre del Teatre Cervantes que estaven construint a Buenos Aires el matrimoni d'actors María Guerrero-Fernando Díaz de Mendoza. Aquesta decoració per al Teatre Cervantes la varem pintar al taller del "Circo Barcelonés". El dibuix el vàrem fer en una sala de ball anomenada "El Globo" que hi havia a la Diagonal. Varem treballar molt. El Sr. Calvo dirigia el dibuix de perspectiva de la composició que havia fet el Sr. Alarma junt amb els seus ajudants Morales, Vaqué, Sabatés, David, Boldú i jo mateix. Fou una meravella de sostre que vàrem exposar al taller per poder ser visitat pels amics i la premsa.

Un cop acabada la decoració del sostre, el Sr. Alarma em va encarregar que anés a Buenos Aires per a col·locar-la i a més a més pintar una part de l'embocadura de l'escenari. Vaig sortir de Barcelona el 14 de maig de 1921 amb el transatlàntic Princesa Mafalda. Tot el treball fou una autèntica meravella. Vaig tornar el 24 de setembre d'aquell any, essent mol ben rebut pel Sr. Alarma.

Cada dia abans d'entrar al taller, dibuixava i pintava els carrers de Barcelona o els jardins de Montjuïc. Vaig fer les assignatures que em faltaven a l'Escola de Belles Arts, de manera que vaig acabar la carrera l'any 1926. El Sr. Alarma confiava en el meu treball i em va encarregar alguns treballs difícils.

L'any 1924 vaig tenir l'encert de casar-me amb Isabel Lanaspá Lardies. Era filla de la meva patrona, donya Marcel·lina. Aquesta senyora m'havia ajudat molt en aquells anys de lluita i problemes. Isabel Lanaspá era un àngel de virtuts enviat per Déu. Vàrem celebrar la boda a l'Església de Sant Agustí, a l'altar de Sant Josep, el dia 14 de novembre de 1924. En foren padrins Salvador Alarma i el bon amic Vicenç Sàbat. La celebració va ser, amb amics íntims i familiars, al nostre domicili al carrer Hospital num. 9, tercer primera, de Barcelona. Era un dissabte. Després varem anar a Montserrat i dos dies més tard, dilluns al matí, ja tornava al taller ja que s'havien d'acabar urgentment unes decoracions per a l'estrena de "El amor brujo" al Liceu. Vàrem tenir una filla al cap de cinc anys, que ja es va robar amb una situació

econòmica millor per part nostra.

La vida continuava. Seguia estudiant a Belles Arts i anava fent progressos en escenografia i en la tècnica de pintura de cavallet. Encara em mancava molt per a arribar a ser un Soler i Rovirosa, un Vilomara o un Alarma. En el camp de l'escenografia era indispensable tenir uns coneixements bàsics tant de pintura com d'arquitectura. L'autèntica escenografia clàssica no és solament saber pintar un paisatge, és dominar el conjunt de coses que en formen part: arbres, parcs, muntanyes, cels, marines, vestuari, figures, flors, cases... S'han de conèixer tots els estils, perspectiva, anatomia. És necessària molta pràctica en tot per arribar a ser un oficial de primera. Em va ajudar molt haver tingut a Manresa una bona formació en dibuix amb els professors de l'Escola d'Arts i Oficis, i en decoració amb el Sr. Corrons. Tot això, junt amb l'experiència de pintura de cavallet al natural, em va ajudar a perfeccionar-me en escenografia.

L'any 1927 el Sr. Alarma va rebre l'encàrrec de pintar algunes sales del Palau Reial que s'estava construint a Pedralbes en uns terrenys del comte Güell. Vàrem pintar l'entrada principal, l'escala d'honor i els passadissos de la residència. El Sr. Alarma em posà com a responsable de l'obra. Ens van ajudar els decoradors de casa Tolosa i també un bon oficial de Manresa que sempre recordaré ja que era un bon pintor: Pere Castelló. Vàrem fer tota la decoració estil isabelí, i a més, vaig fer el disseny del gran llum de damunt l'escala i també les baranes de marbre que després va realitzar el marmolista Sr. Planes. Tota l'obra fou un gran èxit per al taller Alarma.

Aquest mateix any 1927 Salvador Alarma va iniciar les seves classes de perspectiva escenogràfica a l'Escola de l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona. Jo vaig ser nomenat professor suplent. Però ja el primer dia vaig donar la primera lliçó a 14 alumnes. El Sr. Alarma em digué que continués donant les classes. Més tard, l'any 1936 el Sr. Alarma va dimitir com a professor de l'Institut i jo vaig ser nomenat professor numerari per la Diputació.

Amb motiu de l'Exposició de Sevilla l'any 1929 ens van encarregar cinc diorames sobre el descobriment d'Amèrica i la fundació de Buenos Aires. Vàrem fer els diorames al taller i, de les figures esculptòriques, se'n van encarregar els esculptors Srs. Escaler, Sabadell i Moré. També van col.laborar-hi el pintor Sr. Serra -que va fer el policromat de les esculptures- i l'electricista, Sr. Vilanova. La pintura del diorama la vaig fer jo dirigit pel Sr. Alarma. Aquests

diorames van tenir un èxit extraordinari. Per a la inauguració de l'exposició, amb presència de SS.MM els Reis d'Espanya, varem fer unes grans carrosses. L'acte va coincidir amb el bateig de la nostra filla Isabel. Per aquest motiu no vaig poder ser a Barcelona fins a dues setmanes més tard, ja que tenia el compromís d'acabar els diorames de Sevilla i instal·lar-los al Saló d'Exposicions.

Per l'Exposició de Barcelona del mateix any vam fer un diorama amb el tema Avila. A més vaig exposar unes aquarel·les sobre l'església de Sant Pau del Camp, per les quals em fou concedida la medalla de plata amb motiu de la inauguració. L'any 1935 vaig presentar la meua primera exposició de pintura a Ripoll, en un saló de l'Ajuntament. Fou organitzada pel meu amic Farré, gendre de l'alcalde Sr. Casals. Fou el primer èxit en aquest terreny. Tenia aleshores dos marxants que promocionaven les meves obres: el Sr. Ciervo i el Sr. Esteva. Ells m'havien introduït en el mercat i en el món dels col·leccionistes i dels compradors.

Haig de dir que durant l'època roja de 1936 a 1939 no vaig fer altra cosa que pintar quadres, de manera que vaig evitar d'entrar a formar part de la col·lectivitat de pintors escenògrafs que era un autèntic embolic organitzat per la CNT de Barcelona. En aquella col·lectivitat teatral guanyava el mateix sou Hipólito Lázaro que un acomodador o un pintor. Jo em vaig donar de baixa del sindicat i, encara que vaig haver de pagar les quotes cada setmana, no vaig cobrar ni una sola setmana el sou que fixava la col·lectivitat. Amb la venda dels meus quadres vaig anar tirant sobradament. Acabada la fase roja, tot es va anar normalitzant. El taller del Sr. Alarma va tornar a l'activitat. Durant aquell temps el taller era freqüentat per moltes celebritats de Barcelona: Josep Clarà, Cadenas, Guerrero, Sorozábal, Enric Borràs, i altres figures de la literatura i de l'art.

Un dia va arribar el Sr. Ciervo al taller i va dir al Sr. Alarma: "He de dir-te una cosa. Hem de posar un nom seriós al Pepet de cara a la seva futura carrera artística. Això de dir-li Pepet no m'agrada ni agrada a ningú. Crec que hauriem de dir-li Mestres Cabanes, amb els dos cognoms, ja que dir-li només Mestres tampoc va bé. Hi ha molts artistes Mestres: Apel·les Mestres, Fèlix Mestres, Mestres Castellví, Mestres Prous, Mestres Gimpera, etc. És millor posar-li també Mestres Cabanes." El Sr. Alarma va dir: "Ho trobo molt bé. A mi ja feia temps que això de Pepet no m'agradava, ja que està agafant molt prestigi personal, a més de ser el responsable del meu taller". A més el Sr. Alarma tenia un germà gran a qui deien Papitu i que

treballava com a pintor a casa Tolosa. Fou així que em van batejar per sempre amb el nom de Mestres Cabanes que vaig emprar per firmar a partir d'aleshores.

El Sr. Ciervo va dir: "El seu art serà un valor quan exposi". Jo li vaig respondre: Que Déu ho vulgui". D'aquesta forma es va acabar el nom de Pepet, gràcies al Sr. Ciervo que es preocupava d'introduir el meu art als seus clients, com també ho feia el Sr. Esteva. D'aquesta forma ells treien benefici i al mateix temps m'ajudaven a endinsar-me en el mercat i donar-me a conèixer a alguns col·leccionistes i admiradors. De no ser per ells i donada la meva timidesa de sempre, segurament hauria trigat més a començar a fer exposicions. N'he fet a la Sala Barcino, Galeries Reig, Sala Vilches de Madrid, Casa del llibre, Círculo Artístico de Madrid, Grifé i Escoda, Ajuntaments de Mataró, Igualada i Manresa i a les exposicions internacionals de Madrid i Barcelona. Vaig participar també a exposicions col·lectives.

L'any 1939 el Sr. Joan Mestres Calvet, empresari del Liceu, va proposar-me pintar les decoracions per l'estrena de l'òpera Chopin. Em va dir : "Així figurarà el teu nom als cartells del Liceu i et començaran a conèixer". Vaig dir-li: "Ja li diré alguna cosa". Ho vaig preguntar al Sr. Alarma, que es va quedar parat i pensatiu. De sobte em va dir: "Podríem associar-nos i pintar-les plegats". Jo vaig respondre: "Fet. Com a vosté li sembli millor". L'endemà vaig dir al Sr Mestres Calvet: "Accepto la proposta. Pintaré les decoracions junt amb el Sr. Alarma". El Sr. Mestres contestà ràpidament: "Si és així no en pintaras cap ni una". Mestres Calvet i Alarma havien renyit feia un cert temps. Aquests decorats foren encarregats al Sr. Bonet del Ríu, un afeccionat a la pintura escenogràfica que aleshores tenia molt de prestigi perquè era de Falange i al mateix temps tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona. Ell va fer les decoracions ajudat per alguns estudiants de l'Institut del Teatre.

Després d'aquest incident va formar-se la societat Alarma-Mestres Cabanes, pintors escenògrafs. Es van fer les formalitats en presència d'un notari i l'empresa va continuar fins la mort del Sr. Alarma, l'any 1941. Aquell any vaig fer l'exposició a la Sala Barcino de Barcelona, en la qual vaig exposar el meu primer quadre sobre la catedral de Burgos -pintat l'any anterior- juntament amb diversos quadres sobre la Barcelona antiga i uns paisatges de Salellas. En total 24 obres que es van vendre el mateix dia de la inauguració. L'exposició fou un esdeveniment. Es formaven grans cues per a visitar-la El que més cridava l'atenció era el majestuós interior de la catedral de Burgos. Amb els quadres de la catedral de Burgos vaig

participar també a l'Exposició Nacional de Madrid, on van despertar igualment l'interès del públic. El meu amic Marcelino Santamaría -que formava part de la comissió organitzadora- em va escriure dient que tots els premis estaven compromesos però que l'any següent procuraria que jo en tingués un. Jo vaig decidir no participar en cap altre exposició nacional al veure aquestes irregularitats.

Poc després de desfer-se la societat Alarma-Mestres Cabanes, la Junta del Liceu, presidida aleshores pel marquès de Sentmenat, em va encarregar pintar els decorats del segon acte de Parsifal i el primer i segon actes de Lohengrin. Seria la primera vegada que el meu nom sortiria als cartells del Gran Teatre. No m'espantava ja que feia temps treballava els decorats per a òperes sota la direcció del Sr. Alarma. Ara, sense la supervisió del mestre, ja que no tenia el seu vist-i-plau i aprovació em semblava que em mancava alguna cosa.

En aquella ocasió el president del Liceu em va proposar que podia continuar treballant per sempre al taller del Gran Teatre del Liceu. Va dir-me: "Pintarà per a nosaltres, encara que podrà atendre altres composicions que li encarreguin. No obstant, haurà de respectar sempre la nostra prioritat". Així va ser i fins avui he continuat mantenint la vigència d'aquesta oferta que sempre agrairé a la Junta del Liceu.

A partir de l'estrena de Parsifal i Lohengrin vaig rebre encàrrecs gairebé cada any per tal de renovar els decorats. Pel Liceu vaig fer Aïda, Canigó, Sigfrid, Els Mestres Cantaires de Nuremberg i Tristany i Isolda. També vaig fer decoracions per altres teatres com el Tivoli, i Nou de Barcelona i el Fontalba i Teatro de la Zarzuela de Madrid. Bona part de les decoracions per a sarsueles dels mestres Moreno Torroba, Guerrero, Sorozàbal, Serrano, Luna, etc. També vaig col.laborar amb els espectacles dels vienesos a Barcelona.

Combinava la feina d'escenògraf amb la pintura de cavallet i també amb pintures murals com les de l'església dels Pares Redemptoristes de Barcelona i les de la Parròquia de Santa Maria de Montcada. Igualment vaig fer grans diorames per a la Fira de Mostres de Barcelona (encàrrec de la Cambra de Comerç) i diorames pel Museu Folclòric del Poble Espanyol, pel Museu de Ripoll i per l'Arxiu de la ciutat de Barcelona.

Altres treballs: Decorar un altar a Puigcerdà i pintar un quadre de grans dimensions a la Casa

de Convalescència de Barcelona. Amb motiu del Centenari del Liceu vaig pintar els dos sostres de les dues avantsales del Saló de Descans. Eren composicions originals sobre la música i el cant. També vaig pintar la lluernia de l'escala principal del teatre. Quan es va ensorrar el sostre del Saló de Descans me'n van encarregar els treballs de restauració. La reproducció del sostre vaig fer-la tal i com l'havia pintat el pintor Mirabent per a l'inauguració de 1847. Durant aquest temps vaig pintar molts quadres de tema wagnerià i d'altres sobre temes de Versailles. L'última decoració que vaig fer per al Liceu va ser la de Tristany (1956).

Mentrestant s'accentuava la decadència de l'escenografia clàssica i es reduïen els encàrrecs fins i tot per part del propi Liceu, ja que s'anava introduint l'escenografia moderna estilitzada i anava desapareixent la pintura de l'autèntica escenografia que consisteix en representar la veritat en corporeïtat i relleu damunt el pla d'un teló. Ara s'ha introduït una altra escenografia i amb ajuda de la luminotècnia es realitzen els quadres escènics. Tot això, en definitiva, ha portat la decadència de l'escenografia clàssica, en benefici d'una modernitat que s'ha implantat a tot el món abans que a Espanya.

Avui han desaparegut els pintors escenògrafs clàssics. Tan els mestres com els deixebles. Algunes societats culturals encara lloguen decorats però encàrrecs nous ja no se'n fan. La millor època d'aquestes decoracions va ser el temps que es pintava sobre teles de cotó, però més tard amb la pintura sobre paper va començar la decadència que va anar augmentant progressivament amb la desaparició dels mestres i els tallers mentre s'imposava la moderna escenografia. El testimoni dels autèntics pintors escenògrafs romandrà. Ells faran recordar les obres dels mestres de l'escenografia catalana i espanyola que va assolir els més grans éxits.

Com a homenatge a algunes personalitats he fet diversos pergamins. L'últim de grans dimensions amb relleus daurats a l'aigua i brunyits al.lusius al personatge.

L'any 1958 el Sr. Frederic Marés va oferir-me la plaça de Professor de Perspectiva a l'Escola d'Arts i Oficis de Sant Jordi, ja que el professor d'aquesta matèria havia mort en accident d'aviació. L'ofertament incloïa la promesa que la càtedra seria reservada per a mi més endavant. Vaig acceptar la proposta. Vaig començar les classes el curs 1958-59 amb gran acceptació per part dels alumnes. Explicava perspectiva per a pintors.

Durant l'any 1960 van convocar-se les oposicions a Madrid. Van ser unes oposicions totalment justes sense cap mena de por ni de recomanacions. En total ens vam presentar uns cent candidats dels quals vam quedar-ne dos. Finalment el tribunal va escollir-me per unanimitat, si bé la càtedra no em fou concedida fins tres mesos més tard. Amb motiu d'aquestes oposicions vaig comprometre'm a fer un Tractat de Perspectiva, cosa que vaig anar endegant durant tres anys fins acabar l'obra l'any 1964. El pròleg d'aquesta obra el va fer el Sr. Pascual Bravo Sanfeliu, arquitecte, director de l'Escuela de Arquitectura de Madrid, que havia estat president del tribunal de les meves oposicions. Vaig exercir com a catedràtic de perspectiva de Belles Arts fins a la meva jubilació l'any 1970 per haver complert 70 anys. No obstant vaig demanar un any de pròrroga, que em fou concedida, i vaig jubilar-me definitivament l'any 1971 de l'escola de Belles Arts i de l'Institut del Teatre.

Durant dos anys (1942 a 1944) vaig encarregar-me de les classes d'escenografia que es donaven al propi taller del Liceu tres dies per setmana, de 12 a 1 del migdia. En aquests dos anys no vaig rebre cap mena de remuneració, motiu pel qual vaig decidir deixar-les. Al presentar la dimissió el Sr. Director em digué: "Le van a tomar por rojo". Vaig contestar: "Me da lo mismo no siéndolo; lo que pretendo es que no me tomen por tonto".

Després de 14 anys d'ensenyament a l'Escola de Belles Arts i 43 a l'Institut del Teatre són ja molts els deixebles que han cursat amb mi les classes de perspectiva i escenografia. Vull agrair al Director de l'Institut Sr. Bonnín l'atenció que va tenir l'any 1973, de donar a una de les aules el meu nom en record de les meves aportacions. L'Escola de Belles Arts de Sant Jordi va correspondre també al meu treball oferint-me una medalla amb motiu de la meva jubilació. Vaig agrair la concessió amb un parlament de reconeixement i amb la lliçó final donada en aquella casa.

L'any 1963 l'Ajuntament de la ciutat de New York, a través del director del Museu Marítim de Barcelona, va encarregar-me 12 diorames sobre la vida de Cristobal Colom per a ser presentats a l'Exposició Internacional que s'havia de celebrar l'any següent. Quan preparava l'avantprojecte vaig tenir un accident a conseqüència del qual em vaig trencar el fèmur; allò em va comportar tres mesos de clínica i tres més de recuperació. Trobant-me hospitalitzat a la clínica va visitar-me una delegació de New York per donar conformitat als meus 12 avantprojectes i al pressupost. Vaig firmar el contracte que em van presentar i al mateix

temps em van donar una quantitat a la bestreta. Un dels esbossos tractava de la rendició de Granada, quadre del gran pintor Pradilla. Parcialment recuperat i amb crosses vaig anar al Liceu a fer les maquetes corpòries reforçades amb fusta. Les figures es retallaven sobre una planxa de zinc. L'equip d'electricistes del liceu, dirigit pel Sr. Laín va fer la luminotècnia. Les maquetes van quedar mol té, però els organitzadors no van autoritzar que fossin vistes a Barcelona. Només van poder veure-les alguns amics i personal del Liceu. Els 12 teatrins van ser embarcats a la bodega de la caravel·la Santa Maria -que s'havia construït a les Drassanes Cardona de Barcelona- per tal de ser exposats al públic dels Estats Units. Dos anys més tard vaig haver de fer-los de nou per al govern de Venezuela, perquè lamentablement, es van perdre.

La Cambra de Comerç de Barcelona em va encarregar uns diorames per a la Fira de Mostres. També en vaig fer per a l'Arxiu de la Ciutat , pel Poble Espanyol i pel Museu de Ripoll. El treball d'aquests diorames és, en realitat, el mateix que s'ha de fer en una escenografia, amb la diferència que es tracta d'un muntatge permanent.

La pintura de cavallet l'he fet sempre del natural ja que és més còmoda i eficaç. La natura és el millor mestre que pots trobar. Et presenta l'imatge veritable, no has d'inventar ni desfer res del que Déu ha creat. Tots els quadres que he fet han estat pintures del natural. Al taller o estudi només he fet composicions que no és possible fer del natural, o bé quan s'ha de situar algun personatge sobre un fons que s'ha fet al natural. A la natura es troba tot allò que Déu va crear. Els que volen esmenar l'obra de Déu no coneixen bé la seva grandesa. No és possible fer cap esmena a la creació. Seria fer una burla de l'obra de Déu.

La catedral de Burgos ha estat una dedicació constant en la meva obra. Allí vaig trobar-me a mi mateix d'ençà dels primers treballs. Les catedrals no representen per a mi cap problema. El que és un problema són els canvis tan ràpids de llum que obliguen a parar la feina per a continuar-la el dia següent a la mateixa hora. Per a pintar una catedral, el punt de vista pot posar-se a qualsevol lloc. Si s'ha entès bé la perspectiva no hi ha d'haver dificultats.

Vaig pintar les catedrals de León, Toledo, Burgos, Santiago de Compostela i Barcelona, a més de la Basílica de Manresa i les de Sant Marc de Venècia, San Isidoro de León i San Nicolàs de Bari. Altres esglésies i ermites que he pintat són: el Vinyet de Sitges, Ripoll, el

monestir de Poblet, Sant Pau del Camp a Barcelona, monestir de Montserrat, la Cartoixa de Miraflores i el monestir de Las Huelgas, a Burgos. També he pintat paisatges d'Olot, Pedraforca, Sant Quirze de Safaja, Llafranc, Begur, Aiguablava, El Golfet, Sitges, Morella, Manresa, Salellas, Frías, Sant Benet de Bages, Ripoll, Rupit, Picos de Europa, Moià, Banyoles, Covadonga, Santa Maria de l'Estany. I també he pintat paisatges urbans de Barcelona: Port, jardins de la Ciutadella i Montjuïc i el Palau Reial de Madrid, i l'interior del Teatre del Liceu, el saló de descans, les llotges, etc. També he fet molta aquarel·la encara que em vaig decidir finalment per la pintura a l'oli.

Quan l'Ajuntament de Manresa va concedir-me la medalla de la ciutat vaig correspondre a aquesta distinció fent-li donació d'una de les obres més grans que vaig fer de la catedral de Burgos. Dues perspectives de l'interior: una vista d'ocell des del cimbori mirant l'altar major (100x81 cm) i una altra en contrapicat mirant el cimbori.

Publicacions escrites: l'any 1954 va editar-se el llibre "La Catedral de Burgos" il·lustrat amb els quadres de l'interior de la catedral, amb text del poeta i publicista Martín Garrido Hernando. He escrit un fascicle titulat "El ángulo maestro de la pintura" que està destinat a solucionar els problemes de trobar els punts de fuga. El meu Tratado de Perspectiva consta de dos volums amb 60 lliçons que corresponen a les que donava a l'Escola de Belles Arts i a l'Institut del Teatre. He publicat molts articles per la revista Monsalvat, i per la revista Renacer que tractaven sobre l'esplendor i la decadència de l'escenografia amb els títols de "La verdad de la pintura" o "Los maestros de la escenografía". Darrerament he començat a escriure la meva autobiografia.

He donat diverses conferències, com el discurs que fou la meva última lliçó a l'Escola de Belles Arts. A l'Institut del Teatre vaig parlar sobre "Escenografía, esplendor y decadencia a través de los tiempos", (el text de la qual publiquem en aquest mateix número), i altres conferències que he donat són "El ángulo maestro de la escenografía", "El origen de la escenografía y sus grandes maestros", "Canigó", etc.